

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนาคน ทั้งด้านจิตใจ สังคม สติปัญญา สุขภาพ พลานามัย เพื่อให้ประชากรในชาติมีนิสัยรักการพัฒนาตนเอง มีหลักศาสนา เป็นครุลงชีวิต มีจิตสำนึกในความเป็นไทย ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข มีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืนของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และได้กำหนดวิสัยทัศน์ การพัฒนาประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” และกำหนดสภาพของสังคมไทยที่พึงประสงค์โดยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณธรรม” ดังนี้ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) (2545 :11)

1. เป็นสังคมคุณภาพ ที่ยึดหลักความสมดุลความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึก สามารถพึ่งตนเองได้ คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดี มีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจดี มีเสถียรภาพ มีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบการเมืองการปกครองโปร่งใส เป็นประชาธิปไตยตรวจสอบได้ และมีความเป็นธรรมในสังคม

2. เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก เพื่อพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง สามารถสั่งสมทุนทางปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

3. เป็นสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทยที่พึ่งพาเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม มีความเอื้ออาทร รักและภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 โดยสรุปที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้แก่ได้โลกาสาให้คนไทยทุกคนมีเหตุผล คิดเป็น ทำเป็น มีความคิดสร้างสรรค์และโดยเฉพาะ

การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามัคคี มีจารีตประเพณีอันดีงาม รักและภูมิใจในชาติและท้องถิ่น อยู่ในสังคมครอบครัวที่เข้มแข็ง (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ฉบับที่ 9 (2545 – 2549) (2545 : 11)

ปรัชญาพื้นฐานและกรอบแนวคิด เจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ จึงมุ่งที่จะพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และยังคงพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 1-2)

นอกจากนั้นนโยบายของรัฐบาลทางด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทางด้านศาสนา มีจุดเน้น 2 ประการ คือ การส่งเสริมและสนับสนุนศาสนศึกษาและศาสนทายาท เพื่อเผยแผ่ศาสนาธรรม รวมทั้งสนับสนุนให้มีการพัฒนาศาสนสถานให้สะอาด ร่มเย็น สงบสุข เพื่อให้เป็นประโยชน์ด้านจิตใจต่อชุมชน และการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษา ศาสนธรรมและร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนามากขึ้น โดยเฉพาะกับสมาชิกในครอบครัว และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ระบุไว้ว่า (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 16)

วัดเป็นส่วนหนึ่งที่จะตอบสนองนโยบายของทางรัฐบาลในการให้ความรู้ เยาวชนจะให้ความร่วมมือในการพัฒนา รั้วกิจกรรมทางศาสนา มีความสงบสุข มีจิตใจที่ผ่องใส เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวได้ ต้องอาศัยวัดเป็นสถานที่ช่วยขัดเกลา การจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องนโยบายดังกล่าวต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญมากที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตาม ธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบการศึกษาและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 42)

1. ความรู้เกี่ยวกับเรื่องตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา กฎมณีนโยบายไทยและการ ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

4. ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่าง ถูกต้อง

5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติยังได้ระบุถึงความสำคัญทางด้านเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ การศาสนา วัฒนธรรม มีการเชื่อมโยง สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ จะสร้าง โอกาสให้คนไทยทุกคนมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ให้ก้าวทันกับโลกยุค ข้อมูลข่าวสารและวิทยาการสมัยใหม่ มีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองให้ทุกองค์กรและทุกส่วน ในสังคม มีความใฝ่รู้และพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ มุ่งให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุน หรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสังคมให้เป็นสังคม แห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ยิ่งขึ้นต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนัก นายกรัฐมนตรี. 2545 : 1- 6)

วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ดั้งเดิมของชุมชน คือ เป็นสถานที่ให้ความรู้คุณธรรม จริยธรรม แก่คนในหมู่บ้าน โดยการทำงานในอุทยานการศึกษา จัดตามเอกภาพของวัด แต่จาก ประสบการณ์ในการทำงานด้านการพัฒนาอุทยานการศึกษาในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ยังมี อุปสรรค ปัญหา ซึ่งสรุปประเด็นหลัก ๆ ได้ คือ

1. ด้านตัวของบุคลากร หรือคณะกรรมการอุทยานการศึกษา ในแต่ละแห่ง จะมีบุคลากรหรือคณะกรรมการอุทยานการศึกษา ดำเนินงานที่ไม่เหมือนกัน มีพื้นฐานความรู้ แตกต่างกัน มีแนวความคิดในการดำเนินงานที่เป็นรูปแบบต่างกัน

2. ด้านอาคารสถานที่หรือบริเวณวัด มีขนาดของพื้นที่วัด บริเวณวัด การก่อสร้าง ที่แตกต่างกันไปตามกำลังทรัพย์ของแต่ละวัด บางแห่งร่มรื่น สวยงามมาก บางแห่งเป็นไปตาม ธรรมชาติ หรือสภาพท้องถิ่น

3. ด้านตัวเจ้าอาวาสวัด หรือผู้บริหารวัด ความเชื่อถือ ศรัทธา เคารพนับถือ มากน้อยต่างกัน ด้านการบริหารงานในวัดก็แตกต่างกัน ไปตามความคิดเห็น การรับรู้ และความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดมาในการปรับปรุงและพัฒนาวัด
4. ด้านการจัดทำแผนงาน การวางแผนการดำเนินงานของอุทยานการศึกษา แต่ละแห่งย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพของท้องถิ่นและคณะกรรมการอุทยานการศึกษามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด
5. ด้านงบประมาณในการดำเนินงานของอุทยานการศึกษา ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐและภาคเอกชน ที่แตกต่างกัน ตามสภาพความเป็นจริงของชุมชน
6. ด้านความร่วมมือจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและการให้การสนับสนุน แต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน
7. ด้านการประสานงานของคณะกรรมการอุทยานการศึกษากับส่วนราชการ หน่วยงานและภาคเอกชนที่ให้การสนับสนุนในการดำเนินงาน
8. ด้านการให้ความร่วมมือของชุมชน ที่ให้การสนับสนุนอุทยานการศึกษา แต่ละแห่งที่แตกต่างกัน
9. ด้านการบริการและการเข้ามาใช้อุทยานการศึกษาที่แตกต่างกันของผู้ใช้บริการในชุมชน รวมทั้งวัสดุ อุปกรณ์ ในอุทยานการศึกษาที่ไม่ทันสมัย เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้ปฏิบัติงานและมีบทบาทในการทำงานด้านที่เกี่ยวกับการดำเนินงาน และการพัฒนาอุทยานการศึกษาในวัด จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการอุทยานการศึกษาในวัด จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อที่จะได้ทราบปัญหาที่แท้จริง และนำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับปรุงงาน พัฒนาการดำเนินงาน และแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน อุทยานการศึกษา ตลอดจนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของคณะกรรมการอุทยานการศึกษา พัฒนาอุทยานการศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทรงคุณค่าและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ให้บริการในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการอุทยานการศึกษาในวัดจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2546 จำแนกตามเพศ สถานภาพ อายุและระดับการศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน

2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการอุทยานการศึกษาในวัด จังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2546 จำแนกตามเพศ สถานภาพ อายุ และระดับการศึกษา ทั้งโดยรวม และรายด้าน

3. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการอุทยานการศึกษา ในจังหวัดกาฬสินธุ์

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัญหาของคณะกรรมการอุทยานการศึกษาในวัดจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2546 จำแนกตามเพศ สถานภาพ อายุและระดับการศึกษา อยู่ในระดับมาก ทั้งโดยรวมและรายด้าน

2. ปัญหาของคณะกรรมการอุทยานการศึกษาในวัดที่มีเพศ สถานภาพ อายุ และระดับการศึกษา แตกต่างกัน มีความแตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ คณะกรรมการอุทยานการศึกษาในวัด ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ประจำปี พ.ศ. 2546 ซึ่งประกอบไปด้วย พระสงฆ์ เจ้าอาวาสวัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนหรือผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 196 คน จาก 28 วัด และในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการสุ่มเลือกประชากรโดยการเลือกเอาจำนวนประชากรทั้งหมด คือ จำนวน 196 คน ไม่มีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่

2.1.1 เพศ จำแนกเป็น ชายชาย กับเพศหญิง

2.1.2 สถานภาพ จำแนกเป็น ฝ่ายสงฆ์ และฝ่ายฆราวาส

2.1.3 อายุ จำแนกเป็น ต่ำกว่า 45 ปี และ 45 ปีขึ้นไป

2.1.4 ระดับการศึกษา จำแนกเป็น ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และ

สูงกว่าปริญญาตรี

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการอุทยานการศึกษา

ในวัดจังหวัดกาฬสินธุ์ ประจำปี 2546 โดยสรุปทั้งหมด 9 ด้าน คือ

2.2.1 ด้านอาคารสถานที่

2.2.2 ด้านการพัฒนาอุทยานการศึกษา

2.2.3 ด้านการอนุรักษ์เผยแพร่

2.2.4 ด้านบุคลากร

2.2.5 ด้านการบริหารจัดการ

2.5.6 ด้านการมีส่วนร่วม

2.5.7 ด้านงบประมาณ

2.5.8 ด้านกิจกรรมในอุทยานการศึกษา

2.5.9 ด้านความร่วมมือ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ปัญหา หมายถึง ข้อขัดข้อง อุปสรรค สิ่งที่ทำให้การดำเนินงาน การปฏิบัติงาน การทำงานในเรื่องต่าง ๆ มีข้อบกพร่องและทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2. อุทยานการศึกษา หมายถึง ศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสารทั้งในด้าน วิชาการ วิชาชีพ ตลอดจนเป็นแหล่งพัฒนาการคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม มีความสงบ ร่มเย็น สะอาด เป็นระเบียบและสวยงาม สามารถกล่อมเกลาจิตใจผู้ที่เข้ามาใช้ให้ ละเอียดอ่อนมีความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน โดยจัดขึ้นในบริเวณพื้นที่ ที่มีความร่มรื่น เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่บูรณาการ การเรียนรู้ เสริมสร้างบรรยากาศทางปัญญา ความคิด โดยธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเป็นสื่อ ในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 28 วัด

3. คณะกรรมการอุทยานการศึกษา หมายถึง คณะบุคคลที่ประกอบไปด้วย เจ้าอาวาสวัด พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมาจากการแต่งตั้งจากเจ้าอาวาสวัด ให้ดำเนินกิจกรรมทางด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในอุทยานการศึกษา แต่ละแห่ง จำแนกเป็น

3.1 ฝ่ายสงฆ์ ได้แก่

3.1.1 เจ้าอาวาสวัด คือ พระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งให้ปกครองดูแล พระภิกษุ สามเณร รวมทั้งจัดกิจกรรมของสงฆ์ทั้งหลายทั้งปวง ในวัดที่ได้รับมอบหมายนั้น

3.1.2 พระสงฆ์ หมายถึง พระสงฆ์ที่จำพรรษาในวัดมาแล้วไม่น้อยกว่า

3.2 ฝ่ายฆราวาส ได้แก่

- 3.2.1 กำนัน หมายถึง ผู้ปกครองตำบลที่ได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งจากทางราชการ
- 3.2.2 ผู้ใหญ่บ้าน หมายถึง ผู้ปกครองหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งจากทางราชการ
- 3.2.3 ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง ประชาชนโดยทั่วไป เป็นกรรมการดำเนินงานอุทยานการศึกษา โดยการแต่งตั้งจากเจ้าอาวาสวัด
- 3.2.4 ปัญหา หมายถึง ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคหรือทำให้การดำเนินงานล่าช้าหรือไม่บรรลุเป้าหมาย

4. การดำเนินงาน หมายถึง การปฏิบัติงาน การทำงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาอุทยานการศึกษา ทั้ง 9 ด้าน ประกอบด้วย

- 4.1 ด้านอาคารสถานที่
- 4.2 ด้านการพัฒนาอุทยานการศึกษา
- 4.3 ด้านการอนุรักษ์เผยแพร่
- 4.4 ด้านบุคลากร
- 4.5 ด้านการบริหารจัดการ
- 4.6 ด้านการมีส่วนร่วม
- 4.7 ด้านงบประมาณ
- 4.8 ด้านกิจกรรมในอุทยานการศึกษา
- 4.9 ด้านความร่วมมือ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นข้อมูลสารสนเทศในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานของอุทยานการศึกษาในวัด ตลอดจนพัฒนาแนวทางในการทำงานสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจทั่วไป อันจะทำให้การดำเนินงานพัฒนาอุทยานศึกษามีประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นสถานที่ที่มีความสะอาด สวยงาม ร่มรื่น เหมาะสำหรับศึกษาหาความรู้ พักผ่อนหย่อนใจ เสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางปัญญาความคิด ได้อย่างสมบูรณ์มากขึ้น